10. SINIF

TARİH DEFTERİ

Sevgili Öğrenciler,

*FAZ serisi; eğitim-öğretim hayatınızın her anında sizinle olmaya, daha etkili yöntemlerle sizleri hayata ve sınavlara hazırlamaya devam ediyor. Tecrübeli kadromuz tarafından titiz ve yoğun bir çalışmayla hazırladığımız bu **"FAZ Defter Serisi"** sizi adım adım başarıya ulaştıracak.*

***"Defter Serisi"**nde Neler Var?*

*Defterimiz etkili ve kalıcı öğrenme sağlamak için **"FAZ - FAZ"** tasarlandı. Her FAZ'da önce konuyu öğrenecek, sonra örneklerle öğrenmenizi pekiştirecek, en sonda da neleri öğrenip öğrenmediğinizi kontrol etmek için hazırladığımız testlerle kendinizi değerlendireceksiniz. **PISA**, **TIMSS**, **ALES** vb. ulusal ve uluslararası sınavlar incelenerek hazırlanan özel ve özgün soru tipleriyle karşılaşacak ve öğrenme durumunuzu çok yönlü bir şekilde takip edebileceksiniz. Ayrıca "**infografik**" çalışmalarımızla öğrenmenizi daha kalıcı hale getireceksiniz. Sayfalarda sizin için bıraktığımız boş yerlere konuyla ilgili notlar alabileceksiniz. Kitapta yer alan örnek ve soruların çözümlerine de sizin için hazırladığımız dijital ortamlardan her an ulaşabileceksiniz.*

Geleceğinizi inşa ettiğiniz bu yolda, size bir nebze olsun katkıda bulunabilmenin verdiği mutlulukla hayat boyu başarılar dileriz.

ÖRNEKTİR

İÇİNDEKİLER

FAZ 01
YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ ..... 3 – 16

FAZ 02
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1300 -1453) - I ..... 17 – 26

FAZ 03
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1300 -1453) - II ..... 27 – 38

FAZ 04
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1300 -1453) - III ..... 39 – 50

FAZ 05
DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SAVAŞÇILAR VE ASKERLER ..... 51 – 63

FAZ 06
DEĞERLENDİRME FAZI - 1 ..... 64 – 69

FAZ 07
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ - I ..... 70 – 79

FAZ 08
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ - II ..... 80 – 91

FAZ 09
DÜNYA GÜCÜ OSMANLI - I (1453 - 1600) ..... 92 – 102

FAZ 10
DÜNYA GÜCÜ OSMANLI - II (1453 - 1600) ..... 103 – 113

FAZ 11
DEĞERLENDİRME FAZI - 2 ..... 114 – 119

FAZ 12
DÜNYA GÜCÜ OSMANLI - III (1453 - 1600) ..... 120 – 135

FAZ 13
SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI - I ..... 136 – 150

FAZ 14
SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI - II ..... 151 – 162

FAZ 15
KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ ..... 163 – 177

DEĞERLENDİRME FAZI - 3 ..... 178 – 183

CEVAP ANAHTARLARI ..... 184 – 186

ÖRNEKTİR

1. ÜNİTE *infografik*

Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiyesi

Selçuklular Devleti

Osman Bey

Yıldırım Beyazid

Emir Timur

Birinci
Beylikler Devri

- Saltuklular (1072-1202)
- Mengücekler (1080-1228)
- Çubukoğulları (1085-1213)
- Artuklular (1102-1409)
- Ahlatşahlar (1110-1207)

Haçlı
Seferleri

Moğol
İstilası (13. yy)

Bizans *İmparatorluğu*

Eyyubiler

İlhanlılar

Memlükler

Altınorda Devleti

ÖRNEKTİR

Bu Fazda Neler Var?

Selçukluların Anadolu'ya yerleşmesi ve devletleşmesini inceleyeceğiz.

Anadolu'ya Gerçekleşen Türk Göçleri ve Türkiye Tarihi

Türklerin Anadolu'yu yurt edinmek istemelerinde;

- Bir kısım Türklerin Orta Asya'da Karahanlı ve Gazneli Devletlerinin baskısında olması
- Yeni yurt edinme ihtiyacının olması
- Anadolu'nun iklim ve yaşam koşullarının iyi olması
- Anadolu'da güçlü bir siyasi otoritenin olmaması
- Anadolu'nun İpek Yolu üzerinde olması gibi faktörler etkili olmuştur.

- Anadolu'nun kapılarının Türklere açıldığı Malazgirt Savaşı'yla, Türkiye Tarihi başlamış, Anadolu'da ilk Türk beylikleri (Danişmendliler, Saltuklular, Artuklular, Mengücekler, Çaka Beyliği) kurulmuştur.

Malazgirt Savaşı sonrası kurulup Anadolu'nun Türkleşmesini sağlayan bu beylikler;

- Anadolu'yu sosyal, dinî, askerî ve kültürel eserlerle donatarak bayındır hale getirmişlerdir.
- Anadolu'nun fethi ve Türk hâkimiyetinin kurulmasını sağlamışlardır.
- Moğol tehlikesine karşı Türk varlığının devam etmesini sağlamışlardır.
- Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecini hızlandırmışlardır.

Anadolu'nun Fethi

Anadolu'ya Yapılan Türk Akınları

Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınlarını aşağıdaki grafikte inceleyelim.

Batı Hunları	Sibirler	Abbasi Hizmetindeki Türkler	Selçuklu Türkleri

Türkiye Tarihi'nde Selçuklular

Tuğrul ve Çağrı beyler (1015-1021), kendilerinden önceki akınlardan farklı olarak keşif ve yerleşme amaçlı akın ve seferler yaparak Anadolu'yu tanımış ve bölgeye yerleşmeye karar vermişlerdir.

Bu akınlara katılan kalabalık Türkmen toplulukları (oymakları) toprak kazanma ve yerleşme gayesi gütmüş ve başarılı olmuşlardır.

Tuğrul Bey döneminde 1048 Pasinler Savaşı'nda ilk kez Bizans kuvvetlerini mağlup eden Selçuklu Türkleri, Alparslan döneminde de "fethedilemez" denilen güçlü surları olan Ani Kalesi'ni almış ve Malazgirt Savaşı'ndan sonra bölge, "Türklere vatan olmuştur.

Anadolu'nun fethedilme aşamalarıyla ilgili aşağıdaki şemayı inceleyelim.

Anadolu'nun Fethedilme Aşamaları		
(1048) Pasinler Savaşı	⇒	Anadolu'ya Türk akınları hızlandı.
(1071) Malazgirt Savaşı	⇒	Anadolu Türk yurdu oldu.
(1176) Miryokefalon Savaşı	⇒	Anadolu'dan Türklerin atılamayacağı kesin olarak anlaşıldı.

Analiz

Alparslan'ın beylerini yönlendirmesiyle Anadolu'nun Türkleşmesi ve Türk Beylikleri'nin kurulması hızlanmıştır.

Malazgirt Savaşı sonrası Sultan Alparslan, beylerine **"Fetheden fethettiği yerin sahibidir."** anlayışıyla Anadolu topraklarını iktâ olarak dağıtınca ilk Türk Beylikleri kurulmuştur.

Bu beylikleri aşağıdaki haritada inceleyelim.

ÖRNEKTİR

Bu beyliklerle ilgili verilen aşağıdaki tablodan bilgi edinelim.

	Danişmentler	Saltuklular	Mengücekler	Artuklular	Çaka Beyliği
KURUCU	Danişment Ahmet Gazi	Ebulkasım Saltuk Bey	Mengücek Gazi	Artuk Bey	Çaka Bey
MERKEZ	Sivas	Erzurum	Erzincan	Hasankeyf kolu 1102'de Diyarbakır'da kurulmuştur. Harput kolu 1112'de Harput'ta kurulmuştur.	İzmir
ÖZELLİK	Binanslılara ve Haçlılara karşı mücadele etmişlerdir.	Haçlılara ve Gürcülere karşı mücadele etmişlerdir.	Gürcülere ve Rumlara karşı mücadele etmişlerdir.	Kültürel faaliyetleriyle ön plana çıkmışlardır.	İlk denizci Türk beyliğidir.
YIKILIŞ	1178'de II. Kılıç Arslan son vermiştir.	1202'de Anadolu Selçuklu hükümdarı Rükneddin Süleyman Şah son vermiştir.	1228 tarihinde Anadolu Selçuklu hükümdarı Alaeddin Keykubat son vermiştir.	Hasankeyf koluna Eyyûbiler son vermiştir. Mardin koluna Karakoyunlular son vermiştir.	Çaka Bey, İstanbul'u kuşatmak isteyince, Bizans'ın kışkırtmaları sonucu I. Kılıçarslan tarafından öldürülmüştür. Çaka Beyliği 1093 tarihinde Bizans tarafından yıkılmıştır.

Diğer Türk beylikleri de şunlardır:

Devlet	Tarih	Kurucusu	Merkezi
Sökmenliler (Ahlatşahlar)	1085 - 1207	Sökmen Bey	Ahlat (Bitlis)
Dilmaçoğulları	1085 - 1394	Mehmet Bey	Bitlis
İnaloğulları	1098 - 1183	Sadr Bey	Diyarbakır
İnançoğulları (Ladik Devleti)	1261 - 1368	Mehmet Bey	Denizli
Çubukoğulları	1085 - 1213	Çubuk Bey	Harput (Elazığ)

Şimdi de Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti'nden bahsedelim.

Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti (1086- 1308)

Kuruluş Süreci

Süleyman Şah Dönemi

- Türkiye Selçuklu Devleti, Selçuk Bey'in soyundan gelen Kutalmış Bey'in oğullarından Süleyman Şah tarafından kurulmuştur. Kendisi aynı zamanda Melikşah döneminde Anadolu'nun fethi çalışmalarını devam ettirmek için görevlendirilen komutanlardandır.
- Süleyman Şah, Bizans'tan Konya ve civarını almış, İznik'i alınca bu şehri başkent yapıp Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı olarak yeni bir Türk devleti kurmuştur.
- Bizans yönünde devletinin sınırlarını genişleten Süleyman Şah, Bizans'ın taht kavgalarından yararlanarak Güney Marmara kıyılarını Kocaeli yarımadasını, Üsküdar ve Kadıköy'ü ele geçirmiş, (Dragos Çayı Antlaşması), daha sonra da güneye yönelerek Çukurova ve Antakya'yı almıştır.
- Süleyman Şah, Halep'i almak isteyince Suriye Selçuklu sultanı Tutuş'la arası açılmış, yaptıkları savaşta Süleyman Şah ölünce devlet bir süre hükümdarsız kalmıştır. Oğulları da Melikşah tarafından alıkonulmuştur.

Süleyman Şah'ın Mezarı (Caber Kalesi - Suriye)

I. Kılıçarslan Dönemi

- Melikşah'ın ölümüyle serbest kalmış, tahta geçmiş ve saltanat boşluğu nedeniyle bozulan Türkiye Selçuklu birliğini yeniden sağlamıştır.
- Bizans imparatoru Aleksi Komnen'in entrikaları sonucu, Çaka beyliği ile arası açılmış ve ilk Türk denizcisi olan Çaka Bey'i ortadan kaldırmıştır.
- I. Haçlı Seferi'nde öncü kuvvetleri yenen Kılıçarslan asıl kalabalık ordu karşısında hazırlıksız kalmış ve Dorileon Savaşı'nda yenilmiştir. İznik Haçlıların eline geçince başkent Konya'ya taşınmıştır.
- Kendisini "büyük sultan" ilan edince Büyük Selçuklu komutanlarıyla karşı karşıya gelmiş, yapılan savaşta Habur Irmağı'ndan geçerken boğularak şehit olmuştur.

I. Mesut Dönemi

- Konya üzerine yürüyen Bizans imparatorunu ağır bir yenilgiye uğratmış, II. Haçlı Seferi'nde Hristiyan kuvvetlerini Eskişehir yakınlarında mağlup etmiştir.
- İlk bakır Selçuklu parasını bastırmıştır.

Haçlı Seferleri'nin Aşamaları

ÖRNEK KİTAP

Türkiye Tarihi

Bu bölümde Anadolu'da Türk hâkimiyetinin kurulma sürecinde dönüm noktası olan askeri olayların Türkiye tarihinin gelişim sürecine etkilerini değerlendirelim.

Öncelikle Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluş sürecinin gecikmesinin nedenlerini aşağıdaki grafikte inceleyelim.

- Haçlı Seferleri'nin başlaması
- Suriye Selçuklu - Türkiye Selçuklu rekabeti
- Hükümdarsız dönemlerin yaşanması (fetret)

Malazgirt Muharebesi sonrası başlayan süreci değerlendirdik, kuruluş aşamasındaki hükümdarların faaliyetlerinden bahsettik.

Haçlı Seferleri

HAÇLI SEFERLERİNİN SEBEPLERİ	
DİNİ	Hristiyanların kutsal saydıkları yerleri, özellikle de Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak istemesi Fransa'da ortaya çıkan Kluni tarikatının Hristiyanları Müslümanlara karşı kışkırtması Papa ve din adamlarının nüfuzlarını artırmak istemeleri
SİYASİ	Türkler karşısında zor durumda kalan Bizans İmparatorluğu'nun Avrupa'dan yardım istemesi Avrupalıların Türkleri Anadolu, Suriye, Filistin ve Akdeniz'den uzaklaştırmak istemesi Senyör ve şövalyelerin macera arzuları
EKONOMİK	Avrupalıların doğudan gelen ticaret yollarına hâkim olmak istemesi Avrupa'da toprak sahibi olmayan soyluların toprak elde etmek istemesi Avrupalıların doğunun zenginliklerine (İpek ve Baharat Yolu'na) sahip olmak istemesi

Şimdi de seferlerin sonuçlarına göz atalım.

HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI	
DİNİ	Avrupa'da Katolik Kilisesi'ne ve rahiplere duyulan güven azalmıştır. Hristiyanlarca kutsal kabul edilen yerler, yine Müslümanların egemenliğinde kalmıştır. Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki ayrılıklar daha da derinleşmiştir.
SİYASİ	Seferler sırasında bir çok soylunun ölmesi Avrupa'daki toprakların sahipsiz kalmasına, bu da feodalitenin zayıflamasına neden olmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti bir kısım topraklarını kaybetmiş, Türklerin batıya doğru ilerleyişleri bir süre için durmuştur. Haçlılarla yapılan mücadeleler, İslâm dünyasını Moğol saldırıları karşısında güçsüz bırakmıştır. Haçlılara karşı büyük başarılar elde eden Türklerin İslam dünyasındaki saygınlıkları artmıştır.
EKONOMİK	Akdeniz'de ticaret gelişmiş, Marsilya, Venedik ve Cenova limanları önem kazanmıştır. Papaların ve kralların seferlere mali destek sağlamak için İtalyan bankerlerine başvurmaları bankacılığı geliştirmiştir. Avrupa'da hayat standartları yükselmiş, ticaretle uğraşan burjuva sınıfını ön plana çıkmıştır. Anadolu, Suriye ve Filistin'deki birçok yer Haçlılar tarafından tahrip edilmiştir.
BİLİM	Avrupalılar pusula, barut ve kâğıt yapımını Müslümanlardan öğrenmiştir. Avrupalılar İslâm medeniyetini yakından tanıyıp faydalanmışlardır. Avrupalılar, Türk - İslam şehirlerinde kullanılan köprü, kemer ve kervansaray yapım tekniklerini öğrenmişlerdir. Avrupalılar dokuma, cam ve deri işleme sanatını öğrenmişlerdir.

Anadolu'da, Selçuklu Türkleri'nin Haçlılarla, I ve II. seferlerde mücadele ettiğini ve başarılı sonuçlar aldıklarını geçen bölümde ifade etmiştik. Artık çağdaş Latin ve Arap kaynaklarında Anadolu'dan 13. yüzyıldan itibaren Türkiye (Turchia, Turkiya) şeklinde bahsedilmeye başlandığını da belirtelim.

Haçlılar ve Eyyûbîler

- Selâhaddîn Eyyûbî, 1171 yılında, Mısır'da Şiî Fâtımî idâresini tamâmiyle ortadan kaldırmış 1175'te Eyyûbî Devleti'nin temellerini atmıştır.
- Selâhaddîn Eyyûbî, Abbâsî halîfesi tarafından Suriye, Yemen, Filistin ve Kuzey Afrika'nın sultânı îlân edilmiştir.
- Mısır'da din ve eğitimde kuvvetli bir siyâsetin teşvik ve uygulayıcısı olmuş, Şiîliğin yerine Sünnî mezhebini yaymaya başlamış, başarılı olmuştur.
- Haçlılara karşı cihâd hareketini başlatmış, mukaddes şehir Kudüs Hıttin Savaşı'yla alınmıştır.
- Haçlılar bu yenilgi sonrasında Üçüncü Haçlı Seferi'ni başlatmışlarsa da başarılı olamamışlar böylece Selâhaddîn Eyyûbî Ortadoğu-İslâm dünyasının kudretini bütün Avrupa'ya göstermiştir.
- Selâhaddîn Eyyûbî, ölmeden önce devletinin çeşitli bölgelerini oğullarına iktâ olarak dağıtmış, zamanla Eyyûbîlerin siyasî hayatı sona ermiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Yükseliş Süreci

II. Kılıçarslan Dönemi

- Sultan I. Mesut ölünce yerine oğlu II. Kılıçarslan geçmiş, verâset ayaklanmalarını bastırıp otoriteyi sağlamıştır.
- Danişmentliler Beyliği'ne son vermiştir.
- Haçlıların III. seferlerinde Anadolu'ya zarar vermeleri engellenmiştir.

ÖRNEKTİR

Miryokefalon Savaşı

- Bizans İmparatorluğu, Haçlılarla işbirliği yapıp Anadolu'daki bazı yerleri ele geçirmiş ve Türkleri Anadolu'dan çıkarmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. (1176)

Analiz

Bizans'ın, Anadolu'yu Türklerden geri alma umudu Miryokefalon Savaşı'yla sona ermiştir.

- Malazgirt Zaferi; Anadolu'nun kapısını Türklere açarken, Miryokefalon Zaferi, Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu ve Türklerden bir daha geri alınamayacağını bütün dünyaya göstermiştir.

Analiz

Bu zaferden sonra Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kabul edilirken Bizans, Anadolu'daki saldırılarına son verip savunmaya geçmiştir.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev

- Samsun ve Antalya alınarak Akdeniz ve Karadeniz ticaretinde söz sahibi olunmuştur.
- Antalya'da gemi yapımı için tersaneler kurdurup burada güçlü bir deniz gücü oluşturulmuştur.

İzzeddin Keykavus

- Trabzon Rum İmparatorluğu'ndan Kastamonu ve Sinop'u alarak Karadeniz ticaret yolunun güvenliğini sağlamıştır.
- Sinop, ithalat ve ihracat limanı hâline getirilmiştir.
- Trabzon Rum İmparatorluğu vergiye bağlanmıştır.

Alâeddin Keykubad

- Anadolu Selçuklu Devleti'nin her yönden en parlak dönemidir.
- Antalya yakınlarındaki Alanya Kalesi alınmış ve buraya Alâiye denilmiş, tersane kurulmuştur.
- Doğu Anadolu'ya bir sefer yaparak Mengüceklilerin Erzincan - Kemah koluna son verilmiştir.
- Anadolu siyasi birliği büyük oranda sağlanmıştır.
- Kırım'a bir donanma gönderilip Suğdak Limanı ele geçirilmiştir.
- Moğol saldırısı ihtimaline karşı surlar güçlendirilmiş, Eyyûbîlerle ittifak anlaşması yapılmıştır.

Analiz

İpek Yolu'nun Karadeniz'e ulaştığı noktada bulunan Suğdak Limanı'nın alınmasıyla önemli bir ticaret merkezi Türkiye Selçukluları'nın hâkimiyetine girmiştir. Deniz aşırı sefer yapılmıştır.

Yassıçemen Savaşı (1230)

- Harzemşahların Anadolu Selçuklularının elindeki Ahlat Kalesi'ni ele geçirmesi üzerine başlayan savaşı Türkiye Selçukluları kazanmıştır.
- Harzemşahlar bu yenilgi sonrası yıkılma sürecine girmiştir. Aradan Harzemşahlar çekilince Anadolu Moğol istilasına açık hale gelmiştir.
- Alâeddin Keykubad Kayseri'de verdiği bir ziyafette zehirlenmiş ve vefat etmiştir.

Moğolların İlk Yenilgisi: Ayn Calut (1260)

- Moğollar ile Memlükler arasındaki bu savaşta, Moğol birlikleri ağır bir yenilgi yaşamışlardır.
- Müslümanlar yok olmaktan kurtulurken, Moğolların yenilebileceği görülmüş, Memlükler kaybettikleri toprakları geri almışlardır.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin Yıkılış Süreci

II. Gıyaseddin Keyhüsrev

- Bu dönemde iyi idare sergilenememiş, ekonomi bozulmuş, vergiler artmıştır.
- Vezir Sadettin Köpek'in devlete önemli hizmetleri olmuş ancak devlet adamlarını öldürtmesi düzeni bozmuştur.
- Bu dönemde çıkan Baba İshak (Babailer) Ayaklanması güçlükle bastırılmıştır. Moğollar, Anadolu Selçuklu Devleti'nin güçsüzlüğünü anlamıştır.

Kösedağ Savaşı (1243)

Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğol İlhanlılar arasında yapılmış ve Selçuklular yenilmiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılma sürecine girdiği Kösedağ Savaşı'yla;

- Anadolu Türk siyasi birliği bozulmuş, Türk beylikleri bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.
- Moğollar Anadolu'da pek çok kültür merkezini (Sivas, Kayseri gibi) tahrip etmişlerdir.
- Moğolların ağır vergileri ve asayişin bozulması Anadolu'da büyük bir ekonomik buhrana neden olmuştur.
- Türkiye Selçuklularının Moğollara vergi vermesi onların üstünlüğünü kabul etmesi anlamına gelir.

- 1308'de II. Mesut'un ölümüyle Anadolu Selçukluları tarihten silindi. Bundan sonra Anadolu toprakları üzerinde birçok beylik kurulmuş ve İkinci Beylikler dönemi başlamıştır.

ÖRNEKTİR

Türkiye Selçuklularında Kültür ve Medeniyet

Devlet Yönetimi

- Türk devlet geleneğine göre Türkiye Selçuklularında **"Ülke, hanedanın ortak mülkü"** kabul edilmiş ve şehzadeler (melikler) vilayetlere yönetici olarak gönderilmiştir.

Analiz

Türk devletlerindeki hanedancı gelenek; sık sık taht kavgalarının çıkmasına, fetihlerin durmasına, Türk devletlerinin zayıflamasına, parçalanmasına ve kısa sürede yıkılmasına neden olmuştur.

- Türkiye Selçuklularının, merkeziyetçi bir idare kurma konusunda kısmen başarılı olmalarında etkili olan etmenleri aşağıdaki grafikte inceleyelim.

Tanınmayan hak	Meliklere para bastırma hakkı tanınmaması
Tanınmayan hak	Meliklere savaş açma hakkı verilmemesi
Tanınmayan hak	Meliklere siyasî görüşme yapma hakkı tanınmaması

- Türkiye Selçuklu sultanları, çocuklarını "**melik**" unvanıyla vilayetlere yönetici olarak gönderirlerdi. Meliklerin yanlarına "**atabey**" adı verilen devlet adamları gönderilirdi. Atabeyler meliklerin yetişmesine, yönetim ve askerlik alanında tecrübe kazanmasına ve vilayetlerde işlerinin yürütülmesine yardım ederlerdi.
- Türkiye Selçukluları'nda devlet işleri, Büyük Divan'da görüşülür ve karara bağlanırdı. Divan'a sultan veya vezir başkanlık yapardı.

Türkiye Selçukluları'nda Kültür ve Medeniyet

Aşağıda verilen divân ve görevleri tablosunu inceleyelim.

Büyük Divân'a Bağlı Divanlar ve Görevleri		
	Görevi	**Başkanı**
Divân-ı Tuğra (İnşa)	İç ve dış yazışmalardan sorumludur.	Tuğraî veya Münşî'dir.
Divân-ı İşraf	Askerî ve hukuki işler dışında her türlü faaliyetlerin denetimini yapmıştır.	Müşrif'tir.
Divân-ı Arz	Askerî işlerden sorumlu divandır.	Arz'ül Ceyş ve Emir-i Arz'dır.
Divan-ı İstifa (Müstevfi)	Malî işlere bakan divandır.	Mûstevfi'dir.
Niyâbet-i Saltanat	Sultan merkezde olmadığı zaman yerine bakan divandır.	Naip'tir.
Divân-ı Pervane	Arazi defterlerini tutan, ikta dağıtımını yapan divandır.	Pervaneci'dir.
Divân-ı Berid	İstihbarat ve postacılık görevini yerine getiren divandır.	Sahib-i Berid'dir.

Toprak Yönetimi

- Selçuklularda toprak yönetimi askerî ve idari kurumların en mühimlerindendir.
- Anadolu Selçuklularında toprağın mülkiyeti devlete aittir.
- Türkiye Selçukluları ikta sistemini uygulamıştır.

İktâ sisteminin faydalarını aşağıdaki grafikte inceleyelim.

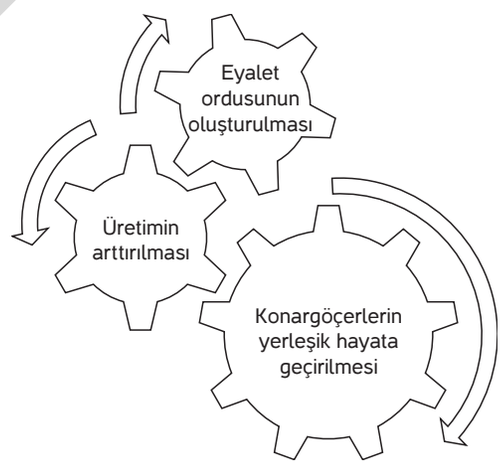

Ekonomik Hayat

Anadolu'da ticaretin gelişmesi için Türkiye Selçukluları döneminde şu tedbirler alınmıştır:

- Ticarette kullanılmak üzere yollar yapılmış ve bu yollarda güvenlik sağlanmıştır.
- Ticaret yolları üzerinde tüccarların konaklaması ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kervansaraylar yapılmıştır.

ÖRNEKTİR

- Tüccarların korsan, eşkiya ve tabii afetlerden dolayı uğrayacağı zararları karşılamak üzere bir çeşit devlet sigortası yapılmıştır.
- Büyük ticaret merkezlerinde hanlar ve kapalı çarşılar yapılmıştır.
- Ticareti geliştirmek amacıyla **Akdeniz** ve **Karadeniz**'de fetihler yapılmıştır (Antalya, Alanya, Sinop, Suğdak).
- **Kıbrıs Krallığı** ve **Latin** (İtalyan) Cumhuriyetleriyle ticaret anlaşmaları yapılmıştır.
- Yabancı tüccarlardan düşük gümrük vergisi alınmıştır.
- Ticarî önemi olan merkezlere Türk ve Müslüman tüccarlar yerleştirilmiştir.

- **Ahilik**, Türkiye Selçuklu Devleti döneminde ortaya çıkmış, esnaf ve zanaatkârların ticari hayatını şekillendiren sosyal bir teşkilattır.

Ahilik teşkilatı;

- Müslüman esnaf arasında dayanışmayı sağlamıştır.
- Meslekî eğitim sonucunda çırak, kalfa ve usta yetiştirerek bunlara diploma vermiştir.
- Üyelerinin dinî, ahlakî ve diğer alanlardaki bilgilerinin artırılmasını sağlamıştır.
- Üretim kalitesinin artırılmasına çalışmış ve fiyatları ayarlamıştır. (Narh koyma - etiket fiyatı belirleme)
- Moğol istilasından sonra Anadolu'da huzur ve güvenliği sağlamaya çalışmıştır.
- Haksız rekabeti önlemiş ve tüketiciyi de korumuştur.

Bilim

- Türkiye Selçuklu sultanları, bilim ve sanat faaliyetlerine önem vermiş, bilim adamları ve sanatkârları korumuşlardır.
- Konya, Sivas, Kayseri, Erzurum, Tokat, Amasya ve Mardin gibi kentlerde kurulan medreseler, bilim ve fikir hayatının gelişmesini sağlamıştır

Dil ve Edebiyat

- Türkiye Selçuklularında bilim dili Arapça, edebiyat ve devlet dili Farsça, saray ve halk dili Türkçe'ydi.
- Karamanoğlu Mehmet Bey, 1277'de Türkçe'yi resmi dil ilan etmiştir.

Anadolu'da Tarikatlar

- Türkiye Selçukluları, Türkmenlerin fetih duygularıyla İslamiyet'in gaza inancını birleştiren bir devlet olmuştur. Gaza ve gazilik geleneği Anadolu'da fetih hareketleri kahramanlık, İslâmiyet'i yayma ve Türkleri bölgeye yerleştirme amacına yönelik olarak yürütülmüştür.
- Anadolu'da tasavvuf hareketlerine Mevlânâ, Hacı Bektaş-ı Velî, Muhyiddin-i Arabî, Yunus Emre gibi tanınmış âlim ve mutasavvıflar öncülük etmiştir.
- Anadolu'da bu tarikatlardan başka Nakşibendîlik, Kadirîlik, Rufaîlik, Kübrevîlik gibi birçok tarikat hizmet ve faaliyette bulunmuştur.

Sanat

- Türkiye Selçukluları ve beylikler döneminde Anadolu'da sanatsal canlılık yaşanmıştır.
- Anadolu Türk beylikleri, 13. ve 14. yüzyıllarda Selçuklu sanatını devralarak bu alanda Osmanlılara zengin bir miras bırakmışlardır.
- Türk İslâm mimarisinde önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Bu dönemde meydana getirilen eserleri aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi Sanat Eserleri	
Dinî Mimari	**Medreseler**
• Amasya - Gök Medrese Camii • Divriği - Ulu Camii • Diyarbakır - Ulu Camii • Kayseri - Hacı Kılıç Camii • Kayseri - Hunad Hatun Camii • Konya - Alâeddin Camii • Malatya - Ulu Camii • Mardin - Kızıltepe Camii • Niğde - Alâeddin Camii • Sivas - Ulu Camii	• Afyon - Sincanlı Camii • Kayseri - Çifte Minare Medresesi • Konya - İnce Minareli Medrese • Konya - Karatay Medresesi • Konya - Sırçalı Medrese • Konya - Sultaniye Medresesi • Sivas - Buruciye Medresesi • Sivas - Çifte Minareli Medrese • Sivas - Gök Medresesi • Tokat - Yağıbasan Medresesi

Mescitler	Anıtlar (Kümbet - Türbe)
• Harput - Arap Baba Mescidi • Konya - Sırçalı Mescit • Konya - Taş Mescit	• Divriği - Sitte Melik Kümbet • Kayseri - Döner Kümbet • Tercan - Mama Hatun Kümbet

Darüşşifalar
• Kayseri - Gevher Nesibe Darüşşifası • Sivas - Sivas (Şifaiye) Darüşşifası • Amasya - Torumtay Bimarhanesi • Divriği - Turan Melek Darüşşifası

Türk İslâm mimarisinde kullanılan kavramları aşağıdaki tabloda inceleyelim.

Türk - İslâm Mimarisinde Kullanılan Bazı Kavramlar	
Eyvan	Üç tarafı ve üstü kapalı, bir tarafı avluya ya da diğer bir mekâna açılan bölüm.
Revak	Yapının ön yüzünde bir kemer dizisi ile dışa açılan üstü örtülü uzunlamasına mekan.
Portal	Ana kapı, taç kapı.
Avlu	Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan.
Kemer	İki sütun veya ayağı birbirine bağlayan mimari öge.

ÖRNEKTİR

1.

Eyyûbîler devri, ilmî hayat bakımından İslâm târihinin en canlı ve hareketli dönemlerinden biriydi. Bozuk îtikâtlara karşı, Ehl-i sünnet îtikâdını yaymak gâyesiyle, Kâhire ve Dımaşk'ta birçok medreseler açıldı. Burada tefsir, hadis, fıkıh ilimleri yanında, fen ilimleri de öğretiliyordu. Ayrıca Kur'ân ilimlerini öğretmek için Dâr-ul-Kurrâlar, hadîs ilimlerini öğretmek için Dâr-ul-Hadîsler ve fen ilimlerini öğretmek için Dâr-ül-Hendeseler açıldı. Medreselerin yanında câmiler de önemli ilim merkezleriydi. Câmilerde çeşitli ilimlerin okutulduğu halkalar ve köşeler vardı.
Târihte çok önemli bir rol oynayan Eyyûbîler, Büyük Selçuklu Devleti'nin geleneklerini yeniden kurarken, Şîî Fâtımî Devleti'ne en büyük darbeyi vurmuş ve İslâmın yeniden ihyâsı için canla başla çalışmışlardır. Haçlılara karşı büyük bir devlet ve güç meydana getirmişler, nitekim muvakkat bir zaman için de olsa Kudüs'ü ele geçirebilmişlerdir. Eyyûbîlerin devlet teşkilâtının izleri daha sonra Memlûklu ve Osmanlı devlet teşkilâtında tesirli olmuştur.

Kaynak: www.seu.edu.tr

Yukarıda verilen bilgilere göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. **Eyyûbîler zamanında Kur'ân-ı Kerim, hadis ve fen bilimleri öğrenmek gayesiyle açılan medreselere hangi isim verilmiştir?**

b. **Eyyûbîler hangi itikadı yaymaya çalışmış ve bu gayeyle hangi şehirlerde okullar** (medreseler) **açmışlardır?**

c. **Eyyûbîler devlet teşkilatlanmalarıyla hangi devletleri etkilemişlerdir?**

2. **1243 Kösedağ Savaşı'yla ilgili aşağıda verilen bilgilerden doğru olanları "D", yanlış olanları "Y" şeklinde değerlendiriniz.**

		D/Y
a.	Anadolu Moğolların egemenliği altına girdi.	☐
b.	Türkiye Selçukluları Moğollara her yıl vergi vermeyi kabul ettiler.	☐
c.	Türkiye Selçukluları bu savaştan sonra yıkılma sürecine girdi.	☐
d.	Moğollar bu dönemden sonra Anadolu'yu işgale başladılar.	☐
e.	Moğollar istedikleri Selçuklu şehzadesini başa geçirdiler, istemediğini tahttan indirdiler.	☐

3.

Sinop	Yassıçemen Savaşı
Samsun	Antalya
Hıttin Savaşı	Kösedağ Savaşı
Baba İshak Ayaklanması	Alâeddin Keykubad

Yukarıda verilen kavramları kullanarak aşağıdaki ifadelerin boşluklarını doldurunuz.

a. ..... Antalya yakınlarındaki Alanya Kalesi'ni almıştır.

b. İzzettin Keykâvus döneminde ....., ithalat ve ihracat limanı hâline getirilmiştir.

c. II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde çıkan .... güçlükle bastırılmıştır.

d. ..... sonrası Anadolu Türk siyasal birliği bozulmuş, Türk beylikleri bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

e. I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde, ... ve ..... alınarak Akdeniz ve Karadeniz ticaretinde söz sahibi olunmuştur.

f. Harzemşahlar ..... sonrası yıkılış sürecine girmişlerdir.

g. Haçlılara karşı Selahaddîn Eyyûbî tarafından başlatılmış olan savaş mukaddes şehir Kudüs'ün ....'yla alınmasıyla sonuçlanmıştır.

4. **Ayn Calut Savaşı'nın sonuçlarını yazınız.**

ÖRNEKTİR

5. Öğrendiğiniz bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki etkinliği doldurunuz.

1.	Caber Kalesi	A. Haçlı Seferleri sonrası önemi artan limanlar
2.	Akdeniz Limanları	B. Türkiye Selçukluları ile Suriye Selçuklularının arasının bozulmasına neden olan şehir
3.	Melikşah	C. Haçlı Seferleri sonrası güç kaybeden kurum
4.	Papalık	D. Haçlı Seferleri sonrası doğu- batı ticaretinden büyük kazanç elde eden devlet
5.	Artuklular	E. Diyarbakır ve Mardin bölgesinde kurulan Türk beyliği
6.	İznik	F. İlk denizci Türk beyliği
7.	Bizans	G. Türkiye Selçuklu Devleti'nin ilk başkenti
8.	Çaka Beyliği	H. Türkiye Selçukluları'nın Pasinler ve Malazgirt savaşlarını yaptığı devlet
9.	İtalya	İ. I. Kılıçarslan'ın Türkiye Selçuklu tahtına geçmesini geciktiren Büyük Selçuklu sultanı
10.	Halep	J. Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu kale

6. Miryokefalon Savaşı'nın sonuçlarını yazınız.

7. Alâeddin Keykubad'ın Moğollara karşı aldığı önlemleri yazınız.

8. Türkiye Selçukluları döneminde ticaretin geliştirilmesi gayesiyle yapılanlara (✔) işareti yapınız.

		✔
a.	Ticarette kullanılmak üzere yollar yapılması	☐
b.	Ticaret yolları üzerinde kervansarayların yapılması	☐
c.	Tüccarların korsan, eşkıya ve tabiî âfetlerden dolayı uğrayacağı zararları karşılamak üzere bir çeşit devlet sigortası uygulamasının başlatılması	☐
d.	Büyük ticaret merkezlerinde hanlar ve kapalı çarşılar yapılması	☐
e.	Karadeniz ve Akdeniz'deki önemli limanların fethedilmesi	☐

9. Türkiye Selçukluları döneminde şehirlerde yapılan mimari eserleri aşağıdaki tabloya doldurunuz.

Sivas	
Konya	
Kayseri	

10.

Türkiye Selçukluları'nda Siyasal Yapı		
Divanlar	Devlet Görevlileri	Yöneticiler
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Yukarıdaki etkinliği doldurunuz.

ÖRNEKTİR

1. **Selçukluların Anadolu fetihlerine girişmelerinin amaçları arasında;**

I. İslâmiyet'i yayma,
II. Türkleri bölgeye yerleştirme,
III. yeni yurt edinme

gayelerinden hangilerinin yer aldığı söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

2. Büyük Selçuklularda eyaletlerin başına ordu kurma, vergi toplama gibi geniş yetkilerle melik adı verilen hanedan üyelerinin gönderilmesi uygulamasının etkilerini gören Türkiye Selçukluları meliklerin yetkilerini kısıtlamışlardır.

Bu uygulamanın aşağıdakilerden hangisini engellemeye yönelik olduğu söylenebilir?

A) Merkezî otoritenin zayıflamasını
B) Kut anlayışının sürdürülmesini
C) Yerel yönetimde otoritenin kurulmasını
D) Sınır güvenliğinin sağlanmasını
E) Verasetin belirsizliğinin sürdürülmesini

3. I. Kılıçarslan'ın kendisini "büyük sultan" ilan etmesi üzerine, Büyük Selçuklu komutanlarıyla savaş yaşanmış, çatışma sonrası sultan Habur Irmağı'ndan geçerken boğularak şehit olmuştur.

Bu bilgilere göre;

I. Büyük Selçuklular ile Türkiye Selçukluları arasında hâkimiyet mücadelesi yaşandığı,
II. Türkiye Selçuklularının Büyük Selçuklulardan önce kurulduğu,
III. I. Kılıçarslan'ın egemenlik sahasını Anadolu'yla sınırlı tutmak istediği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

4. **Aşağıda verilen yönetici ve faaliyeti ile ilgili bilgilerden hangisinde yanlışlık yapılmıştır?**

	Yönetici	Faaliyetleri
A)	Süleyman Şah	İznik'in fethedilmesi
B)	Çaka Bey	Haçlıların Anadolu'dan çıkarılması
C)	I. Mesut	Haçlıların yenilgiye uğratılması
D)	I. Kılıçarslan	Başkentin Konya'ya taşınması
E)	Saltuk Bey	Haçlılar ve Gürcülerle mücadele edilmesi

5. Malazgirt Savaşı sonrası kurulan Anadolu Türk beylik ve devletleri önemli hizmet ve faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu hizmet ve faaliyetler arasında yer almaz?

A) Anadolu'ya sosyal, dinî, askerî ve kültürel eserler kazandırılması
B) Anadolu'yu fethederek Türk hâkimiyetinin kurulması
C) Moğol tehlikesine karşı Türk varlığının korunması
D) Orta Asya Türk geleneklerinin Anadolu toplumuna empoze ve dikte edilmesi
E) Haçlılara karşı bölge insanının can güvenliğinin korunması

6. Türkiye Selçuklu Devleti, Selçuk Bey'in soyundan gelen Kutalmış Bey'in oğlu Süleyman Şah tarafından kurulmuştur.

Türkiye Selçuklularının kurucusu Süleyman Şah ile ilgili verilen aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?

A) İznik'i Bizanslılardan alıp devletin başkenti yapmıştır.
B) Bizans imparatoru Aleksi Komnen'in entrikaları sonucu, ilk Türk denizcisi olan Çaka Bey'i ortadan kaldırmıştır.
C) I. Haçlı Seferi sırasında Haçlı ordusu çok kalabalık olduğu için Haçlılara karşı yıpratma savaşı yapmıştır.
D) Kendisini "büyük sultan" ilan edince Büyük Selçuklu komutanlarıyla anlaşmazlığa düşmüştür.
E) Suriye Selçuklularıyla yaptığı savaş sonrası Habur Irmağı'ndan geçerken boğulmuştur.

ÖRNEKTİR

7. **Selçuklu Türklerinin uyguladıkları ikta sistemi sayesinde aşağıdakilerden hangisinin gerçekleştiği söylenemez?**

A) Taşrada devlet ve otoritesinin artması
B) Devletin ithalat giderlerinin artması
C) Üretim artışı ve sürekliliğinin sağlanması
D) Vergi gelirleriyle güçlü bir ordu kurulması
E) Konar – göçer Türkmenlerin yerleşik hayata geçirilmesi

8.
- Erzurum'da kurulmuş, Haçlılarla mücadele etmişlerdir.
- İzmir'de kurulmuş, denizcilik faaliyetleri yapmışlardır.
- Sivas civarında kurulmuş, Bizans ile savaşlar yapmışlardır.
- Diyarbakır ve Mardin bölgesinde yerleşmiş, kültürel yönleriyle ön plana çıkmışlardır.

Yukarıda yazılı bilgilerde, hangi Türk beyliği yer almamıştır?

A) Danişmentliler
B) Saltuklular
C) Mengücekler
D) Artuklular
E) Çaka Beyliği

9. Bizans İmparatorluğu döneminde halkın yönetimden şikâyetçi olduğu hususlar bölgedeki Türk hâkimiyetini kolaylaştırmıştır.

Bu hususlar arasında;

I. Anadolu'nun imar edilmemesi,
II. çeşitli uluslara kültürel ve dinsel baskı yapılması,
III. Türkmen kitlelerinin Anadolu'ya iskanının engellenmek istemesi

durumlarından hangileri yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

10. **Süleyman Şah, Bizans'ın taht kavgalarından yararlanarak;**

I. Güney Marmara kıyılarını,
II. Kocaeli Yarımadası,
III. Üsküdar ve Kadıköy semtleri

yerlerinden hangilerini egemenlik altına almıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

11. **Malazgirt Savaşı sonrası Sultan Alp Arslan'ın, beylerine "fetheden fethettiği yerin sahibidir." anlayışıyla Anadolu topraklarını iktâ olarak dağıtmasının sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Anadolu'daki Türk fetihlerinin hızlanması
B) Moğol İstilası'nın engellenmesi
C) Anadolu'nun mamur ve bayındır hâle gelmesi
D) Avrupalıların Haçlı Seferi düzenlemeye karar vermesi
E) Anadolu'da Türk beyliklerinin kurulması

12. Selçuklu Türkleri Anadolu'yu keşfetme ve yurt edinme amaçlı sefer ve harekâtlar düzenlemişlerdir.

Bu durumda aşağıdakilerden hangisinin etkili olduğu söylenemez?

A) Oğuz Türklerinin Orta Asya'da Karahanlı ve Gazneli baskısında olması
B) Selçuklu nüfusunun çoğalmasıyla yeni yurtlara ihtiyacın artması
C) Anadolu'nun tarım ve hayvancılığa uygun olması
D) Haçlıların Anadolu'ya sefer düzenlemesi
E) Anadolu'da Türklere direnç gösterecek bir nüfus ve otoritenin bulunmaması

ÖRNEKTİR

1. Türkiye Selçuklu sultanları ve beyleri, köylüleri topraklarda tutabilmek amacıyla belirli zamanlarda vergi affı veya vergilerin hafifletilmesi gibi tedbirler almışlardır.

Bu uygulamanın aşağıdakilerden hangisini sağlamaya yönelik olduğu söylenemez?

A) Halkın devlete bağlılığının arttırmaya
B) İkta sistemine işlerlik kazandırmaya
C) Üretimin devamlılığını sağlamaya
D) Maliyenin yabancı sermayeye bağımlılığını artırmaya
E) Ülke ekonomisinin dengelerini korumaya

2. Türkiye Selçukluları Anadolu'da ticareti geliştirebilmek için birçok çalışma yapmışlardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu çalışmalar arasında yer almaz?

A) Tüccarlara ücretli konaklama ve vergi artışı getirilmesi
B) Venedik, Ceneviz, Kıbrıs Krallığı gibi devletlerle ticaret antlaşmaları imzalaması
C) Eşkiya baskınına uğrayan kervanların zararlarının devlet bütçesinden ödenmesi
D) Ticaret yolları üzerinde belli aralıklarla kervansaraylar ve hanlar yapılması
E) Sinop, Antalya, Alanya gibi önemli ticaret limanlarını ele geçirip, ithalat ve ihracat merkezi hâline getirilmesi

3. Türkiye Selçuklularında sanayi, büyük ölçüde Ahiler tarafından teşkilatlandırılmış olup Anadolu'da her türlü kumaş üretimi, çini yapımı, silah üretimi, temizlik ürünleri, demircilik, bakır işçiliği ve aydınlatma (yağ) maddelerinin üretimi bu teşkilat tarafından yürütülmüştür.

Bu bilgilerden yola çıkarak, Selçuklu Türkiyesi'nde;

I. madencilik,
II. dokumacılık,
III. askerî sanayi

alanlarından hangilerinde ilerleme kaydedildiği söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

4. **Türkiye Selçuklularının Gulâmanısaray adı verilen ücretli askerliğe** (muhafızlık) **ağırlık vermelerinde;**

I. Türkmen beylerinin etkisini artırma,
II. merkezi otoriteyi güçlendirme,
III. meliklerin yetkilerini genişletme

amaçlarından hangilerinin güdüldüğü söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

5. **Mesleki dayanışma örgütü olan Ahilik teşkilâtının özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Üyelerinin birbirleriyle dayanışmasını sağlama
B) Üretici devlet iletişimini sağlama
C) Ticaret yolları üzerinde kervansaray yapma
D) Meslekî eğitim verme
E) Üretim kalite kontrolü ve denetimi yapma

6. **Türkiye Selçuklularında iç ve dış politikanın tartışıldığı Meşveret Meclisi'yle ilgili;**

I. İslâm öncesi Kurultay geleneğinin bir devamı niteliğindedir.
II. Danışma Meclisi özelliğini taşır.
III. Hükümdarın meşveret kararlarını değiştirme yetkisi yoktur.

şeklindeki yorumlarından hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

7. **Türk - İslâm uygarlığında resim ve heykel yapımının yasaklanması aşağıdakilerden hangisinin gelişimine zemin hazırlamamıştır?**

A) Oymacılık B) Ressamlık C) Nakkaşlık
D) Kakmacılık E) Hattatlık

ÖRNEKTİR

8. Selçuklu sultanları ve aydınları Fars Edebiyatı'na önem vermişlerdir.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisine zemin hazırladığı söylenebilir?

A) Türkçenin gelişiminin yavaşlamasına
B) İlk Türk İslâm eserlerinin yayımlanmasına
C) Farsçadaki Türkçe kelimelerin artmasına
D) İran yönetim anlayışından uzaklaşılmasına
E) Selçuklu yöneticilerinin Arap diline ilgilerinin artmasına

9. **Haçlı Seferleri süreci ve sonrası Avrupalılar Müslümanlardan;**

I. matbaacılık,
II. dokumacılık,
III. mimari

alanlarının hangilerinden istifade etmişlerdir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

10.

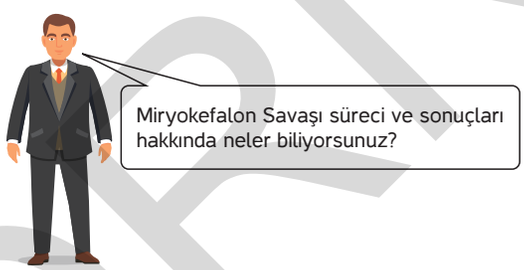

Tarih öğretmeninin sorduğu soruya hangi öğrenci yanlış cevap vermiştir?

A) Esma, "Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan çıkarma umutlarının söndüğü savaştır."
B) Akif, "Anadolu Türk birliği büyük ölçüde sağlanmıştır."
C) Hatice, "Avrupalılar artık Anadolu'dan Türkiye şeklinde bahsetmeye başlamışlardır."
D) Erhan, "Bizans'ın Anadolu Türklüğü üzerindeki baskıları büyük oranda engellenmiştir."
E) Hasan, "Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir."

11. **Haçlı Seferleri'nin sosyo - ekonomik etkileri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Anadolu'da büyük tahribatın yaşanması
B) Sefer sonrası doğu-batı ticaretinin canlanması
C) Burjuva sınıfının güçlenmesi
D) Müslüman - İtalyan ticarî ilişkilerinin gelişmesi
E) Papalık kurumu ve ruhban sınıfının halk nazarındaki saygınlığının artması

12. 1243'te gerçekleşen ve Moğolların galibiyetiyle sonuçlanan Kösedağ Savaşı, Türkiye Tarihi'nde önemli etkiler doğurmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi bu etkiler arasında yer almaz?

A) Anadolu Türk siyasi birliğinin bozulması
B) Anadolu'da II. Türk beylikleri döneminin başlaması
C) Moğollar Sivas ve Kayseri'de pek çok kültür merkezini tahrip etmesi
D) Moğolların vergi oranlarını düşürüp halkın güvenini kazanması
E) Anadolu'da büyük bir ekonomik buhran yaşanması

13.

	Hükümdarlar	Gelişmeler ve Olaylar
I.	İzzettin Keykâvus	Sinop'un fethedilmesi
II.	Alâeddin Keykubad	Yassıçemen Savaşı'nın kazanılması
III.	I. Gıyaseddin Keyhüsrev	Antalya'nın alınması
IV.	I. Kılıçarslan	Altın para bastırılması
V.	II. Kılıçarslan	Miryokefalon Savaşı'nın kazanılması

Türkiye Tarihi'yle ilgili yukarıdaki eşleştirmelerden hangisinin yanlış olduğu söylenebilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

ÖRNEKTİR

Bu Fazda Neler Var?

Bu kitabımızda Osmanlı Beyliği'nin dünya tarih sahnesine çıkışını ve evrensel etkilerini öğreneceğiz.

Öncelikle Türklerin Anadolu'ya gelişlerine etki eden Moğol istilası ve sonrasını irdeleyelim.

Moğol İstilası Sonrası Anadolu

Kösedağ Savaşı sonrası Anadolu'da **İkinci Beylikler Dönemi** ortaya çıkmıştır.

Moğol istilasından kaçan konar-göçer Türkler, yeni bir yurt ve yeni bir gelecek hayaliyle Anadolu'ya doğru yönelmişlerdir.

İsterseniz Anadolu'nun hangi özelliklerinin yurt olarak benimsenmesine etki ettiği üzerinde duralım. Aşağıdaki grafiği inceleyelim

Jeopolitik Konum

Kıtalar arası bir konum
Ticaret yolları üzerinde bir mevki

Deniz Kıyıları

Üç tarafı denizlerle çevrili
Limanlar ve sahiller

Uygun İklim

Ilıman kuşakta bir bölge
Dört mevsimi yaşayan bir coğrafya

Tarıma Elverişlilik

Verimli araziler
Sulama imkânlarının genişliği

Yukarıdaki grafikte gördüğümüz özellikler Anadolu'yu bir cazibe merkezi hâline getirmiştir.

Şimdi de göçler sonrası Anadolu'nun sosyo- ekonomik ve kültürel durumuna bir göz atalım.

Türk Göçleri Sonrası Anadolu

Selçuklu komutanı **Çağrı Bey**'in Anadolu'ya yaptıkları keşif akınları sonrası tespitleri şu şekilde olmuştu;

Anadolu;

- Tarımsal üretim ve hayvancılığa uygun,
- Nüfus yoğunluğu az,
- Güçlü bir otoriteden yoksun,
- Türk hayat tarzına, ideallerine ve yerleşimine müsait bir yerdir.

Analiz

Türklerin Anadolu'yu yurt edinmeye karar vermelerinde bölgenin, iktisadî, iklimsel, askerî, stratejik, demografik, siyasî, sosyal şartlarının uygunluğu etkili olmuştur.

Anadolu'da Türk göçleri sonrasında Türkleşme ve İslâmlaşma şeklinde bir toplumsal değişim yaşanmıştır.

Konar-göçerlerden bazıları hayvancılığa devam ederken bir kısmı yerleşik hayat tarzlarını benimsemiş ve yerli halkla (Rumlar, Ermeniler, Gürcüler, Kürtler, Araplar, ...) iletişim ve etkileşim yaşamıştır.

Analiz

Türkler güçlü bir kültüre sahip olduklarından kültürel etkileşim sonrası asimilasyona uğramamış, öz benliklerini korumuşlardır.

Biraz da yerleşik ve konar-göçer topluluklar arasındaki ilişkiler ve gerilimler üzerinde duralım.

Bu süreçte;

- Otlak kavgaları,
- Yerleşik- göçebe çatışmaları,
- Kültürel şok ve çatışmalar

gibi gerilim ve uzlaşmazlıklar yaşanmış,

- Sanat ve zanaat birikimlerinin paylaşılması,
- Dinî, millî, kültürel niteliklerin tanıtılması,
- İslâmî ve millî değerlerin yayılması,
- Türk toplum ve devlet değerlerinin taşınması

gibi gelişme ve durumlar yaşanmıştır.

ÖRNEKTİR

Şimdi de Osmanlı Beyliği'nin kuruluş süreci üzerinde duralım.

Osmanlı Beyliği'nin Kuruluş Süreci

XIV. yüzyılın başlarında **Ön Asya** (Yakındoğu) hakkında bilgi vererek başlayalım.

XIV. Yüzyılın Başında Yakın Doğu ve Avrupa

Yakındoğu (Önasya); Anadolu, İran, Irak, Suriye, Mısır, Filistin ve Arabistan'ı içine alan bölgedir.

XIV. Yüzyılda Yakın Doğu ve Avrupa

- **Kösedağ Savaşı**'nda yenilen Türkiye (Anadolu) Selçukluları yıkılış sürecine girmiştir.
- XIV. yüzyılda Ön Asya'da bulunan devletleri tabloda inceleyelim.

	Devlet	Bölge
S	elçuklular (Anadolu)	Orta ve Doğu Anadolu
İ	lhanlılar	Doğu Anadolu ve İran
M	emlükler	Mısır
B	izans İmparatorluğu	Batı Anadolu
A	ltınordu	Karadeniz'in Kuzeyi
T	rabzon Rum İmp.	Doğu Karadeniz

Ön Asya'da bulunan bölgeler şunlardır.

Anadolu — İran — Irak — Kafkasya

- Altın Ordu Devleti'nin zayıflamasıyla güç kazanan Moskova Knezliği; Rus Çarlığı'nın temellerini atmıştır.
- Balkanlarda siyasi ve dini parçalanmışlık vardı.

Balkanlara Egemen Olan Devletler

Bizans — Sırp — Bulgar — Arnavut — Eflak — Boğdan — Bosna-Hersek

Balkanlarda Görülen Hristiyan Mezhepleri

Ortodoks — Katolik — Bogomil

Avrupa'da Yer Alan Devletler

Roma-Germen İmparatorluğu — İngiltere — Papalık — Napoli — Kastilya — Venedik

Fransa — Gırnata İslâm — Litvanya — Aragon — Ceneviz

Kösedağ Savaşı Sonrası Kurulan Beylikler

"Osmanlı" ve "Osmanlı Ülkesi" Kavramı

- Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'den sonra devleti **Devlet-i Osmaniye** olarak isimlendirilmiş, tebaasına, **Osmanlılar**, ülkesine **Memâlik-i Osmaniye** denmiştir.

Osmanlı Devleti'yle ilgili kullanılan aşağıdaki kavramları inceleyelim, anlamlarını öğrenelim.

Devlet-i Âliyye	Saltanat-ı Âlem Penah	Devlet-i Muazzama
Salanat-ı Adalet-i Unvan	Devlet-i Ebed Müddet	Memâlik-i Osmaniye

Osmanlı beyliğinin kuruluş süreciyle ilgili araştırmacıların nazariyelerini aşağıdaki tabloda inceleyelim.

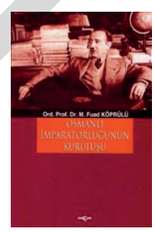

Fuad Köprülü, kuruluş sürecinin 13 ve 14. yüzyıllar Anadolu tarihi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunur.

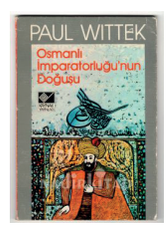

Paul Wittek, gazâ kavramının Türk savaşçılarının temel motivasyonu olduğunu savunur.

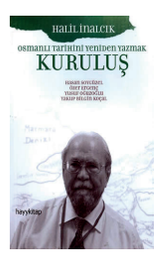

Halil İnalcık, Osmanlı Devleti'nin büyümesini doğudan gelen Türkmen göçü ve gazâ anlayışına bağlamaktadır.

ÖRNEKTİR

Kuruluş Öncesi Kayı Aşireti ve Ertuğrul Gazi

- **Osmanlılar**, Oğuz boyunun **Kayı** aşiretinin **Karakeçili** kolundandır.
- **Kayı** aşiretinin başında Osman Gazi'den önce babası Ertuğrul Gazi ve ondan önce de dedesi **Gündüz Alp (Bey)** bulunmuştur.
- **Ertuğrul Gazi'nin** babası **Gündüz Alp**, 1224'te aşiretiyle beraber Horasan'dan Ahlat civarına gelmiştir.
- Gündüz Alp'in vefatından sonra, Moğol İstilası'nın zayıflamasıyla birlikte oğullarından Gündoğdu ve Sungurtekin Horasan'a geri dönerken; Ertuğrul Gazi ve Dündar Bey, Erzurum civarında kalmışlardır.
- Türkiye Selçuklu Sultanı **Alaeddin Keykubât'tan** yurt edinme ve gazâ eyleme izni alan Ertuğrul Bey'e, Karacadağ yöresi yurtluk olarak verilmiştir.
- **Ertuğrul Gazi'nin** gazâ ve cihat çalışmalarından memnun olan Sultan Alâaddin Keykubad daha sonra Kayılara, Söğüt ve Domaniç bölgesini yurt olarak vermiştir.

Kayı Aşiretinin Osmanlı Beyliği'ne Dönüşmesi

Osmanlıların **(Kayı Aşireti)** kısa sürede gelişmesinde etkili olan durumları aşağıdaki analiz kutusundan öğrenelim.

Analiz

Osmanlı Beyliği'nin bir cihan devletine (imparatorluğa) dönüşmesinde;

- Bizans'ın otoritesini kaybetmiş olması,
- Bizans tekfurlarının (vali) başına buyruk hareket etmesi
- Osmanlıların devrin şartlarını iyi değerlendirip, güçlü Anadolu beylikleri yerine zayıf Bizans üzerine harekâtlar düzenlemesi,
- İskan ve istimalet (Hoşgörü) politikasının etkisi
- Gaza ve cihat anlayışının Osmanlılara ahi ve gazilerin desteğini arttırması,
- Balkanlarda ve Avrupa'da Osmanlı ilerleyişini durduracak bir siyasi güç bulunmaması
- Osmanlı merkezi otoritesinin sağlam olması etkili olmuştur.

Kuruluş Süreci

- Osmanlılar kuruluş sürecinde savaşanlardan (gaziler), düşünürlerden (âlimler), dervişlerden (abdallar), kadın teşkilatlarından (bacılar) ve meslek erbâbından (ahiler) yardım almışlardır.

Osmanlı Beyliği'nin kuruluşunda etkili olan sosyal- askerî grupları aşağıdaki grafikte inceleyelim.

Gâziyân-ı Rum	Bâciyân-ı Rum
Abdalân-ı Rum	Ahiyân-ı Rum

- **Osmanlıların** batı yönünde kolaylıkla ilerleyebilmelerinde, Balkanlarda siyasi, dini ayrılıkların bulunması ve Osmanlıların uyguladıkları âdil ve hoşgörülü yönetimin etkisi bulunmaktadır.
- Osmanlıların Bizans kuşatmalarında, Bizans'ın Osmanlı Devleti'ndeki taht kavgalarına karışması, Balkan ulusları ile Anadolu beyliklerini Osmanlı aleyhine kışkırtması ve Haçlılardan yardım istemesi etkili olmuştur.
- Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da Türk siyasal birliğini sağlamak istemesinde, Anadolu beyliklerinden bazılarının Bizans'la ittifakları ve Osmanlı'ya saldırmaları etkili olmuştur.

Analiz

Osmanlı Devleti iskân siyaseti ile,

- Anadolu'daki konargöçerleri (Evlâd-ı Fâtihân) yerleşik hayata geçirme,
- Fethedilen yerlerde siyasi, askeri ve sosyal alanlarda Türk hâkimiyetini kalıcı kılma amaçlarını gütmüştür.

İstimalet anlayışı ile de,

- Fethedilen yerlerdeki halka adalet ve hoşgörü ile hükmedilerek halkın devlete bağlılığı sağlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin iskân siyasetiyle ulaşmak istediği hedefleri aşağıdaki bilgi kutusunda inceleyelim.

Bilgi Kutusu

Osmanlı iskân siyasetinin özellikleri arasında yerleştirmede, konargöçerleri yerleşik kılma, sorunlu aileleri Anadolu'dan göç ettirme, problemli kitleleri sürgüne gönderme gayeleri güdülmüş, göç edenlerin gittikleri yerlere alışmaları için vergi affı, devlet desteği, tohum ve hayvan yardımında bulunulmuş, göç mahallinden geri dönüşler engellenerek istikrar amaçlanmıştır.

Devletleşme Sürecinde Osmanlı- Bizans İlişkileri

- Devletleşme sürecinde Bizans'la olan ilişkiler uzlaşma-çatışma dinamiği içerisinde gerçekleşmiştir.
- Kuruluş sürecinde meydana gelen Osmanlı- Bizans çatışma ve uzlaşma dinamiğini padişahların hayatlarında inceleyelim.

ÖRNEKTİR

Osman Bey

Babası: Ertuğrul Gazi
Anne: Halime Hatun
Doğum: 1258
Vefatı: 1326
Saltanatı: 1299 - 1326

Aşiretten beyliğe geçiş sürecini gerçekleştirmiş, dahi, teşkilatçı bir devlet adamı ve başarılı bir komutandır.

Osman Bey'in oğlu Orhan Bey'e nasihatlerini okuyalım.

Ey Oğul!
İnsan vardır, şafak vaktinde doğar, gün batarken ölürler!
Unutma ki dünya sandığın kadar büyük değildir!
İki parlak güneşe aldanıp sonra da karda,
ayazda kavrulup gitme!
Güçlüsün, akıllısın, söz sahibisin!
Ama;
Bunları nerede, nasıl kullanacağını bilmezsen,
Sabah rüzgarında savrulur gidersin,
Öfken ve benliğin bir olup aklını yener!
Daima sabırlı ol, sebatlı ve iradene sahip olasın.
Çıktığın yolu, taşıyacağın yükü iyi bil!
Her işin gereğini vaktinde yap!
Açık sözlü ol! Her sözü üstüne alınma!
Gördüğünü söyleme bildiğini bilme!
Sözünü unutma! sözü söz olsun diye söyleme!
Sevdiğin yere sık sık gidip gelme,
kalkar muhabbetin, itibar olmaz
Üç kişiye acı:
Cahiller arasındaki alime,
Zenginken fakir düşene,
Hatırlı iken itibarını kaybedene!
Unutma ki: Yüksekte yer tutanlar, aşağıdakiler kadar emniyette değildir!
Ulularla, düşmanlarını hor görme!
Düşmanını çoğaltma, düşmanlığın başını da sonunu da sen belirle!
Haklı olduğunda kavgandan korkma!
Bilesin ki; Atın iyisine doru, yiğidin iyisine deli derler.

- Osmanlılarda "nasihatnâme geleneği" sosyal ve siyasi hayatta önemli bir yer tutmuştur.

Osman Bey Dönemi (1281 - 1326)

Osmanlı Devleti'nin Uyguladığı Temel Politikalar

Tımar | İskan | İslamiyet | Cihat | Hoşgörü

- Osman Bey, Koyunhisar (Bafeon) Savaşı'nda ilk kez karşılaştığı Bizans destekli orduyu yenip Bursa'nın üç tarafını kontrol altına aldı. (1302)
- Osman Bey vefat edince Bursa'da Gümüşlü Kümbet'e defnedildi.
- Osman Bey, Bizans tekfurlarıyla çatışma - ittifak eksenli politikalar izlemiştir.
- İlk bakır para bastırılmış ve ahilerin desteği alınmıştır.

Bilgi Kutusu

Osmanlı ordusunun, **Bizans** merkezi kuvvetleriyle ilk savaşı, Koyunhisar Savaşı'dır.

Osman Bey'in Fetihleri

Bilecik | Yarhisar | İnegöl | Yenişehir

Koyunhisar Savaşı Sonrası Fethi Kolaylaşan Şehirler

İznik | İzmit | Bursa

Bilgi Kutusu

Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesut, 1289 yılında gönderdiği menşurla Osman Gazi'nin uç beyliğini tanımış ve **Ertuğrul Bey oğlu Osman Şah** diye hitap ettiği Osman Gazi'nin İslâm'ı yayma ve Müslümanları koruma gayretinden övgüyle bahsetmiştir.

ÖRNEKTİR

1. **Aşağıda verilen Osmanlı Devleti'yle ilgili bilgileri doğru (D) veya yanlış (Y) olmaları açısından değerlendiriniz.**

a.	Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti Kösedağ Savaşı sonrası güç kaybetmiştir.	☐
b.	Türkiye Selçuklularının Moğollara bağımlı hâle gelmesi, Anadolu'da Türk beylikleri dönemini başlatmıştır.	☐
c.	Anadolu Türk Beylikleri, Moğollardan kaçan Türkmenlerin de katkısıyla Anadolu'yu siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda tam anlamıyla Türk yurduna dönüştürmüşlerdir.	☐
d.	Yarı göçebelerden bazıları hayvancılığa devam ederken bir kısmı yerleşik hayat tarzlarını benimsemiş ve Anadolu'daki yerli halkla iletişim ve etkileşim yaşamıştır.	☐
e.	Türkiye Selçuklu sultanı Alâaddin Keykubâd'dan yurt edinme müsaadesi alan Ertuğrul Bey'e, Karacadağ yöresi yurtluk olarak verilmiştir.	☐
f.	Tarihçi Paul Wittek, Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde gazâ kavramının Türk savaşçılarının temel motivasyonu olduğunu savunmuştur.	☐

2. **Osmanlıların Devleti'yle ilgili kullanılan kavramları- isimleri aşağıdaki bölümlere yazınız.**

.....	.....	.....
.....	.....	.....

3.

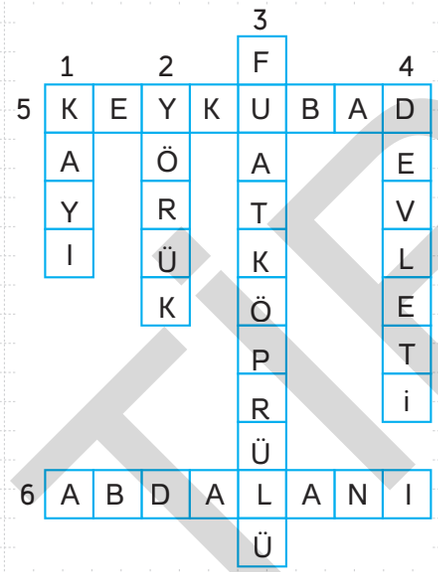

Yukarıda verilen bulmacanın sorularını verilen sorularla eşleştiriniz.

	Anadolu'nun fethinde rol oynayan derviş- düşünür grubu (.....Rum)
	Osmanlı kuruluş süreciyle ilgili nazariyeleri bulunan ünlü edebiyatçı- tarihçi
	Kayıları Karacadağ bölgesine yerleştiren Türkiye Selçuklu hükümdarı (Alaeddin.....)
	Osmanlı Devleti'nin isimlerinden biri (..... Âliyye)
	Türkmen grupları arsında yerleşik hayata geçmemiş konargöçerlere verilen isim
	Osmanlıların temelini oluşturan Oğuz boyu

4. **Osmanlı kuruluş sürecinde kuruluş süreciyle ilgili araştırmacıların nazariyelerini (görüşlerini) yazınız.**

ÖRNEKTİR

5. a. Bizans'ın otoritesini kaybetmesi ve tekfurların (vali) başına buyruk hareket etmesi

b. Osmanlıların güçlü Anadolu beylikleri yerine zayıf Bizans üzerine harekâtlar düzenlemesi,

c. Osmanlı merkezi otoritesinin sağlam olması,

d. Gaza ve cihat anlayışının benimsenmesi

e. Ahi ve abdalların halkın birlik ve beraberliğini sağlaması

f. Toy ve şölenlerle içtimaî dayanışmanın sağlanması

Osmanlıların kısa sürede gelişmesinde etkili olan yukarıdaki durumların siyasî-idarî ve sosyo-kültürel alanlarla öncelikli ilişkisini aşağıdaki şemaya yazınız.

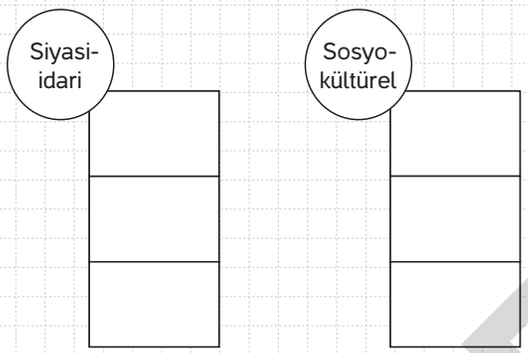

6. **Aşağıdaki bilgileri doğru (D) veya yanlış (Y) olarak değerlendiriniz.**

a.	Osman Bey aşiretini beylik düzeyine taşımıştır.	☐
b.	Osman Bey'in fethettiği yerler arasında Edirne ve Bursa yer alır.	☐
c.	Osmanlılarla Bizans arasındaki ilk savaş Koyunhisar Savaşı'dır.	☐
d.	Osman Bey'in uyguladığı politikalar arasında iskân ve istimâlet (hoşgörü) politikaları yer alır.	☐
e.	Osman Bey oğlu Orhan Bey'e âdil, yardımsever ve cesur olmayı tavsiye etmiştir.	☐
f.	Koyunhisar Savaşı Osmanlı- Bizans uzlaşma dinamiğine örnek verilebilir.	☐

7. **Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkili olan sivil- askerî toplum oluşumlarını aşağıdaki şemaya yazınız.**

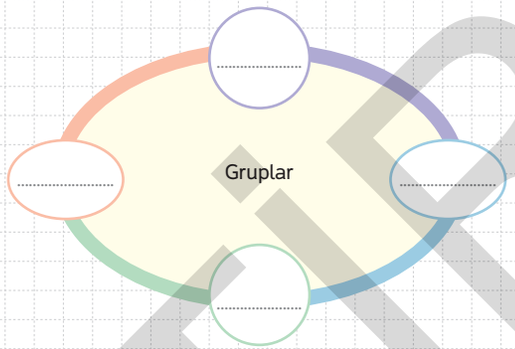

Osman Gazi'nin silah arkadaşları, Köse Mihal, Turgut Alp, Konur Alp, Samsa Çavuş, Akça Koca'nın faaliyetlerinden Osmanlı arşiv vesikaları ve saha araştırmalarında bahsedilmiş, bu tarihî şahsiyetlerin folklorik olduğu ve yaşamadığını iddia eden Colin Imber gibi tarihçilerin tezi Halil İnalcık tarafından çürütülmüştür.

8. **Tarih öğretmeni tarafından sınıf tahtasına yazılan bu bilgilere göre sorduğu aşağıdaki soruları kısaca cevaplayınız.**

a. Osman Gazi'nin silah arkadaşları kimlerdir?

b. Colin Imber'in tezlerini Halil İnalcık hangi kaynakları kullanarak çürütmüştür?

c. "Arşiv vesikası" ve "saha çalışması" kavramlarını kısaca açıklayınız.

ÖRNEKTİR

1. Ertuğrul Gazi, 1281'deki vefatından önce yerine cesareti, mertliği ve ahlakî meziyetleriyle ön plana çıkan Osman Bey'i bırakmış, ağabeyi Dündar Bey ve diğer evlatları bu vasiyete uymuşlardır.

Kayı aşiretiyle ilgili verilen bu bilgilere göre aşağıdaki hangi yargıya ulaşılamaz?

A) Verasetin belirsiz kalmaması amaçlanmıştır.
B) Taht kavgalarının önüne geçilmek istenmiştir.
C) Osman Bey ile Dündar Bey idari konularda hiç anlaşmazlığa düşmemişlerdir.
D) Osman Bey'in liyakat ve kabiliyeti dikkate alınmıştır.
E) Ülkedeki muhtemel bir iç savaş engellenmeye çalışılmıştır.

2. **Anadolu'nun Türkler tarafından vatan olarak kabul edilmesinin nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Tarımsal üretim ve hayvancılığa uygun olması
B) Nüfus yoğunluğunun fazla olması
C) Güçlü bir otoriteden yoksun olması
D) Türk hayat tarzına ve yerleşimine müsait olması
E) Üç tarafının denizlerle çevrili olması

3. **Osmanlı Beyliği'nin bir cihan devletine dönüşmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkisinden bahsedilemez?**

A) Bizans'ın eski otoritesini kaybetmiş olması
B) Bizans tekfurlarının imparatorlarının emirlerinin dışına çıkmaması
C) Osmanlıların devrin şartlarını iyi değerlendirmesi
D) Gaza ve cihat anlayışının benimsenmesi sebebiyle halk desteğinin sağlanması
E) Akıllı ve ileri görüşlü devlet adamlarının iktidara gelmesi

4. Colin Imber, Rudi Paul Lindler gibi Batılı tarihçiler Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde komşuları Rumlara karşı müsamahalı bir siyaset izlediklerini ve sınırdaşı Türk beylikleriyle çatıştıklarını belirtmişlerdir. Ferudun Emecen ve Cemal Kafadar gibi tarihçiler ise araştırmaları sonrası Osmanlılarda gaza ve cihat geleneğinin kuruluşun temel dinamiği olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu bilgilere göre, Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde,

I. gaza,
II. hoşgörü,
III. genişleme

dinamiklerinin hangilerinin etkisinden bahsedilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

5. **Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinde Ön Asya'da egemen olan devletler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Büyük Selçuklular
B) İlhanlılar
C) Memlukler
D) Altın Orda
E) Trabzon Rum İmparatorluğu

6. Osmanlı Beyliği'ni, Kayıların Karakeçili aşiretinin kurduğu iddiası Sultan II. Abdülhamid döneminden itibaren gündeme gelmiş, araştırmacı Ferudun Emecen bu iddianın ilmî dayanaklarını ortaya koymuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak Osmanlıların;

I. Oğuz boyundan oldukları,
II. yerleşik hayatı tamamen terkettikleri,
III. Müslüman Türk topluluğu olan Türkmenler arasında yer aldıkları

yorumlarından hangileri yapılabilir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

ÖRNEKTİR

7. **Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesut'un;**

I. Gönderdiği menşurla Osman Gazi'nin uç beyliğini tanıması,
II. Osman Bey'e "Ertuğrul Bey oğlu Osman Şah" şeklinde hitap etmesi,
III. Osman Gazi'nin İslâm'ı yayma ve Müslümanları koruma hizmetlerini övmesi

tutumlarından hangilerinin Osman Bey'in tam bağımsızlığını tanıdığını göstermez?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

8. Osman Gazi amcası Dündar Bey'i kendisine yapılacak suikasti haber vermemesi, beyliğin başına geçmek için gizli çalışmalar yürütmesi, yönetimle ilgili kararları engellemeye yönelik tutumlar sergilemesi sebebiyle ortadan kaldırmıştır.

Bu bilgilerden yola çıkarak Osman Bey ile Dündar Bey arasındaki mücadelenin nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Güven sorunu
B) Taht rekabeti
C) İdarî anlaşmazlık
D) Kişisel uzlaşmazlık
E) Akrabalık bağı bulunmaması

9. Osman Bey, Eskişehir yakınlarındaki Kelpburnu'nda bir zaviye kuran Ahi Şeyhi, Şeyh Edebali'yi sık sık ziyaret etmiş, şeyhin kızı Mâl Hatun ile evlenmiştir. Şeyh Edebali, Osman Bey'e devlet yönetimiyle ilgili nasihatlerde bulunmuş, idari örgütlenme konusunda teklif ve destek sunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak;

I. Ahilerin devletin teşkilatlanması ve toplumun örgütlenmesine katkı sağladıkları,
II. Osman Bey'in âlim ve İslam büyüklerine saygı ve ilgi gösterdiği,
III. Kayıların sivil toplum kuruluşlarının desteğine önem verdiği

yorumlarından hangileri yapılabilir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

10. **Kuruluş sürecinde Osmanlıların batı yönünde kolaylıkla ilerleyebilmelerinde,**

I. Balkanlarda siyasi, dini ayrılıkların bulunması,
II. uyguladıkları âdil ve hoşgörülü yönetim,
III. Balkanlardan devşirme edinmeleri

durumlarından hangilerinin doğrudan etkili olduğu söylenemez?

A) Yalnız I B) I ve II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

11. **Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkili olan siyasî ve askerî teşkilatlar arasında aşağıdakilerden hangisinin daha geç bir dönemde etkili olduğundan bahsedilebilir?**

A) Yeniçeriler B) Gaziler
C) Bacılar D) Dervişler
E) Ahiler

12. **Kayı aşireti ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş süreciyle ilgili aşağıda verilen neden - sonuç ilişkileri hangi seçenekte yanlış verilmiştir?**

A)	Ertuğrul Gazi'nin başarılı gaza faaliyetleri	Karacadağ bölgesinin Kayılara verilmesi
B)	Osmanlıların Söğüt'e yerleşmesi	Bizans İmparatorluğu'nun Marmara bölgesindeki egemenliğinin sona ermesi
C)	Osman Bey'in Bizans'a yönelik genişlemesi	Koyunhisar Savaşı'nın yapılması
D)	Osman Bey'in Hristiyan yerel halka müsamahalı davranması	Osmanlılara karşı Anadolu'da duyulan sempati ve desteğin artması
E)	Osmanlıların İslâm'a hizmet etmesi	Osman Gazi'ye uç beyliği verilmesi

ÖRNEKTİR

1.

> Bu şehri ben bizzat kendi kılıcımla aldım. Sultanın (Türkiye Selçuklu) bunda bir faydası olmadı. Ondan niçin izin alayım? Ona sultanlık veren Allah, bana da gazayla hanlık verdi. Eğer kastedilen şu sancak ise ben sancak götürüp kâfirlerle savaştım. Sonra o, ben Selçuk soyundanım derse ben de Gök Alp oğluyum derim. Yok eğer bu ülkeye onlardan önce geldim derse benim dedem Süleyman Şah da ondan önce gelmiştir.

Osman Bey'in Karacahisar'ı fethi sonrası söylediği bu sözlerden yola çıkarak aşağıdaki hangi yargıya varılabilir?

A) Güney Marmara'nın tamamının egemenliğinin Osmanlılara geçtiğinin
B) Bizans İmparatorluğu'nun Balkanlarla bağlantısının kesildiğinin
C) Osman Gazi'nin bağımsızlığını ilan ettiğinin
D) Selçukluların Osmanlılara bağlı bir uç beyliği olduğunun
E) Osman Bey'in soyunun Selçuklu hanedanına bağlı olduğunun

2. Türkiye Selçuklu sultanı Alaeddin Keykubad, Ertuğrul Gazi'nin Yenişehir'de tekfura karşı elde ettiği zafer üzerine kışlak olarak Söğüt'ü ve yaylak olarak Domaniç'i tahsis ederek onu ödüllendirdi. Bilecik ahalisi gayrimüslim, başlarında ise tekfur idaresindeydi. Bilecik tekfuru, Selçuklu Devleti'nin hakimiyetini ve hükümdarlığını kabul ettiğinden Bilecik bölgesi Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi otoritesi altındaydı. Bundan sonra Ertuğrul Gazi, Selçuklu toprağı statüsü taşıyan Bilecik'e karşı girişilen yağma faaliyetlerine karşı kentin güvenliğini sağlamıştır.

Yukarıda verilen bilgilere göre;

I. Ertuğrul Bey'in uç beyi olarak görevlendirildiği,
II. Bilecik'in istikrar ve gelişimine katkıda bulunulduğu,
III. Kayıların yarı göçebe yaşamının sona erdiği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

3. Osman Bey fethettiği toprakları kardeşi, oğulları ve beyleri arasında bölüştürmüştür.

Bu durum;

I. Gaza gayretinin arttırılmak istenmesi,
II. geleneksel idarî anlayışın sürdürülmesi,
III. veraset sisteminin değiştirilmesi,
IV. Kut anlayışının terk edilmesi

olgularından hangileriyle açıklanabilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4. Dağ başlarında yer açan, bağ ve bahçeler kurup ürettiklerini halkla paylaşan, akıncılara yol gösterip barınmalarının ve ihtiyaçlarını karşılayan kolonizatör dervişlerin Osmanlı Devleti kuruluşundaki hizmetleri göz ardı edilemez.

Bu yargıdan hareketle kolonizatör dervişlerin;

I. iskân,
II. lojistik,
III. sosyal yardımlaşma

alanlarından hangileriyle ilgili faaliyette bulundukları söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5. Mehmet Fuat Köprülü, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu isimli eserinde Bizanslı tarihçilerin, "Türkler Moğolların önünden kaçıp Anadolu'ya gelirken Bizanslıların da Türklerden kaçtıklarını" belirtmiştir. Ancak bu kaçışın bir süreliğine olduğu, Ortodoks rahiplerin Türkmenlerle anlaşıp Müslümanların bölgeye göçüne yardım ettiği Rumların Türklere yardım etmeyi ve onlarla birlikte yaşamayı kabullendiği görülmektedir.

Bu bilgilerden yola çıkarak;

I. Anadolu'da demografik hareketliliğin yaşandığı,
II. Türkmen yayılışının Bizanslıları yerinden ettiği,
III. yerli unsurlarla göçebelerin zaman içerisinde uyum sağladığı

yorumlarından hangileri yapılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

ÖRNEKTİR

6. Osmanlı Beyliği'nin kurucusu olan Osman Gazi Ahilerin desteğini alarak Bizans'la mücadeleye girmiş Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Karacahisar'ı ele geçirmiştir.

Bu gelişmenin öncelikle aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladıkları söylenebilir?

A) Bizans'la ilk büyük savaşın yapılması
B) Ahilerden Ankara'nın alınması
C) Fetret Devri'nin yaşanması
D) Batı Trakya'nın Osmanlı kontrolüne girmesi
E) Anadolu Türk siyasal birliğinin sağlanması

7. Osmanlıların kuruluş yıllarındaki "Alpler Devri", Anadolu çevresinde yoğun bir kahramanlık havası oluşturmuş, sultanların ava çıkması, beylerin cirit ve çevgan oynaması, silahşörlük ve okçuluk egzersizleri yapmaları yaygınlaşmıştır.

Bu bilgilerden yola çıkarak Osmanlıların ilk dönemlerinde;

I. harp sanatının yaygınlaştırıldığı,
II. gençlere askerî ve millî ideallerin verildiği,
III. bedensel aktivite ve yarışmaların düzenlendiği

yorumlarından hangileri yapılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

8. **Anadolu'da ortaya çıkan "Türkmen Barışı" nın;**

I. can ve mal güvenliğinin sağlanması,
II. temel hak ve özgürlüklerin korunması,
III. din ve vicdan hürriyetinin gerçekleştirilmesi

yollarından hangileriyle gerçekleştiği söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

9.
- İlk para Osman Bey zamanında bastırılmıştır.
- Osman Bey'in başarılı olmasında Akçakoca, Konur Alp, Samsa Çavuş gibi silah arkadaşlarının rolü büyüktür.
- Osman Bey zamanında, önce Bilecik ardından da Yenişehir başkent olmuştur.

Bu bilgilere göre aşağıdaki hangi yargıya varılamaz?

A) Ekonomik bağımsızlık sağlanmıştır.
B) Türkmen beylerinin desteği alınmıştır.
C) Merkezin batı yönlü değiştirilmesi esas alınmıştır.
D) Devşirme kökenlilerden istifade edilmiştir.
E) Egemenlik sahası genişletilmiştir.

10. Osmanlılar, Oğuzların Kayı boyuna mensuptur. Türkiye Selçuklu hükümdarı Alâaddin Keykubat zamanında uçlardaki gaza faaliyetleri ve devlete hizmetlerinden dolayı önce Karacadağ'a ardından da Söğüt ve Domaniç yöresine Ertuğrul Gazi beyliğinde uç beyliği olarak yerleştirilmişlerdir.

Bu bilgilere göre Osmanlılar ile ilgili;

I. ilk başlarda Türkiye Selçuklularına bağlı bir aşiret oldukları,
II. sınır boylarındaki hizmetlerinden dolayı kendilerine yurt verildiği,
III. sınırları yayılmaya müsait bir bölgede oldukları

yorumlarından hangileri yapılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

11. Kösedağ Savaşı'ndan sonra Kayı Boyu, Anadolu'yu işgal eden İlhanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Bu devletin zayıflaması üzerine 1302 senesinde Osman Bey bağımsızlığını ilan etmiştir.

Osman Bey'in bağımsızlığını ilan ettiği süreçte çevre bölgelerdeki siyasî durumla ilgili aşağıdaki hangi tespit yanlıştır?

A) Balkanların en kuvvetli devleti Macar Krallığı olup bölgede siyasi birlik bulunmamaktaydı.
B) Doğu Avrupa'da Bulgar, Macar, Arnavut krallıkları, Eflak, Boğdan, Bosna, Hersek ve Erdel beylikleri bulunmaktaydı.
C) Venedik ve Cenevizliler ise Akdeniz ve Karadeniz'deki ticaret yollarını ele geçiren önemli iki deniz devletiydi.
D) Anadolu'da siyasal ve dinî birlik büyük ölçüde sağlanmıştı.
E) Bizans İmparatorluğu eski siyasal gücünün uzağındaydı.

12. **Osmanlı Beyliği'nin büyümesini kolaylaştıran etmenler arasında aşağıdakilerden hangisi yer alır?**

A) Osmanlı Beyliği'nin coğrafi konumunun genişlemeye elverişsiz olması
B) Balkanlarda siyasi birliğin sağlanmış olması
C) Bizans tekfurlarının halktan ağır vergiler toplaması
D) Osmanlı Beyliği'nin güçlü bir merkezi otorite kuramaması
E) Fethedilen yerlerden Türkmenlerin yaşadığı bölgelere nüfusun nakledilmesi

ÖRNEKTİR